

МЕДИЦИНСКО СПИСАНИЕ

ИЗДАВА

ВАРНЕНСКОТО МЕДИЦИНСКО ДРУЖЕСТВО

Излиза на 1, 10 и 20 число сѣки мѣсецъ

ЦѢНАТА ЗА ГОДИНА
Въ БѢлгария 8 лева
Въ СТРАНСТВО 8½ « златни

ПОДПИСКИ СЕ ПРИЕМАТЪ
ВЪ РЕДАКЦИЈАТА НА
«Медицинско Списание», Варна

РЕДАКЦИОННИЙ КОМИТЕТЪ:

Д-ръ Юрдановъ
„ Пюсюллиевъ

Д-ръ Севвовъ
„ Ивановъ.

СЪДЪРЖАНИЕ: Сѣяннето на ориза въ Южна БѢлгария. — Протоколъ
отъ засѣданието на Варнен. Медич. Дружество отъ 29 Августъ 1888 г.

Сѣяннето на ориза въ Южна БѢлгария.

Отъ Д-ръ А. Головина.

Рефератъ четенъ въ засѣданието на Варнен. Медич. Дружество
отъ 20 Августъ 1888 год.

(Продължение отъ 24 брой).

Отъ всичкитѣ тѣзи прѣния ясно се вижда че защитницитѣ на оризосѣяннето не се имали никакви доказателства за безвредността на това производство, тѣ искаха само да го прокаратъ съ разни софизми, като « нѣмание статистически данни » « треска има по цѣлия свѣтъ » както го каза Д-ръ Антониадисъ и т. н. Тѣ даже и не се мжчиха много да защищаватъ своитѣ мнѣния, защото знаяха че « всички сме наши » и че все едно въпроса ще се прекара благополучно. Правителството се обѣща да внесе законопроектъ за уреждането на оризосѣяннето, но това не стана, и до день днешенъ ориза

се сѣе безъ да има нѣкаква правилна канализация, безъ да истича водата, безъ да се вземе каквито и да е санитарни мѣрки.

Вслѣдствие на интерпелацията направена въ миналогодишната сесия на народното събрание отъ единъ депутатъ, Антоновъ, настоящето българско правителство изработи единъ законопроектъ, върху който ние нѣма много да се спираме, но ще отбѣлѣжимъ нѣкои пунктове само отъ него. Чл. 2 Обработването на ориза може да става само въ такива мѣста които отстоятъ на едно разстояние отъ два километра отъ послѣдното жилище за градоветѣ и селата изложени на постоянни вѣтрове, на които течението презъ времето, когато се обработва ориза има направление отъ оризищата къмъ селото или града. Ако ли заселениитѣ мѣста не се изложени на подобни вѣтрове, или пакъ се предохранени съ нѣкои хълмове, гори и други естествени препятствия, то горното разстояние може да се намали и до единъ километръ».

Въ законопроекта не се вижда отъ какво се е ръководило правителството като е предлагало да се опредѣли разстоянието, слѣдъ което сѣянието на ориза е безопасно, съ два километра. На основание на какви данни, на какви изчисления се направи това заключение? Защо на разстояние на 2 километра, а не на единъ и половина, или единъ километръ? Колкото се касае до вѣтроветѣ, то припознато е че тѣ не сѣ толкова вредителни, даже презъ тѣхъ мназиитѣ губятъ своята сила, а вредително е на противъ сухото и горѣщото време, когато блатата се испаряватъ, тъй щото селото или града не може да се спаси съ това само че вѣтъра ще вѣе отъ селото къмъ чалтицитѣ, а не наопаки.

Чл. 4. Оризосѣячитѣ се длѣжни да държатъ чисто каналитѣ на водитѣ, които служатъ като водотоци за поение на оризищата, така щото застоилитѣ и гнили води да се отвеждатъ изъ оризищата съ сгоденъ и бързъ оттекъ, безъ застояване, и истичаието имъ да става въ такива мѣста на рѣкитѣ и потоцитѣ, където населението не черпи вода за пиеие

Тази мѣрка е добра, но тя е мѣчно приѣнима. За да се отведѣтъ водитѣ по надалечъ, въ голѣми рѣки, трѣбватъ такива капиталы, съ които оризосѣячитѣ вѣроятно не обладаватъ, а пакъ ако канала занесе водата отъ чалтика и я разнесе по тропищата, или по ближнитѣ ниви, то резултата ще бѣде пакъ същъ както и сега, т. е. водата ще се застоява и ще гние тамъ.

Най сетѣ има още единъ пунктъ въ този законопроектъ. Чл. 31 казва: «Тия отъ произведенитѣ въ България оризи, които се опредѣлени за изнасяние въ странство, се освобождаватъ отъ износното мито, ако се биле пречистени съ съществующитѣ за тая цѣль машини».

До сега все казваха че ако чалтицитѣ и да се вредителни за здравнето то правителството има отъ тѣхъ голѣмъ приходъ, за това трѣбва да ги търпи, а пакъ сега се оказва че ориза даже е освободенъ отъ износното мито. Тогава защо да не се освободи житото и другитѣ произведения на земледѣлческата индустрия, които страдатъ отъ чалтицитѣ?

Погорѣ азъ казахъ че трескитѣ не се появяватъ всѣкъждѣ на свѣта, както го увѣряваше Д-ръ Антоннадисъ, и поддържамъ това. Извѣстно е че блатната треска върлува повече на низкитѣ мѣста, отъ колкото на високитѣ и на тѣзъ послѣднитѣ само при благоприятнитѣ за нейното развитие условия и именно при озвѣстно състояние на почвата. Тукъ играе роля пористостта (*porosité*) на почвата, спорѣдъ знаменитата теория на Петенкофера. Земята може отгорѣ да бѣде суха, да не бѣде покрита съ блато, но подобно може да съществува въ подолнитѣ слоеве ако горнитѣ се проходими, защото тогава водата се застоява отдолу и представлява същитѣ условия както и повърхностнитѣ блата. Тѣй щото лесно се разбира че ако има подобна почва, то треската може да се развие и на височинитѣ. Освѣнъ това въ много случаи появяннето и прекратяваннето на блатната треска зависи отъ човѣка, защото съ изсушаваннето на блатата въ много мѣста, въ Франция напр. намалиха треската, и за това на всѣкъждѣ кѣдѣто има блата хората се стараятъ да ги унищожаватъ. У насъ пакъ, съ чал-

тицитѣ, като развеждатъ искусствени блата утолѣмяватъ количеството на треската. Пловдивскитѣ доктори разсказватъ че въ турското време въ всѣка къща си имаше хининъ и тъй като въ онова време всичкитѣ доктори имаха и свои аптеки то тѣ го продаваха въ огромно количество. Догдѣто сѣяннето на ориза бѣше запретиено и хинина исчезна отъ общото употребление. Сега отъ както населението се облагодѣтельствува съ разрѣшеннето да се разработватъ чалтицитѣ, треската пакъ се усили въ такъва степенъ, щото има къщи гдѣто ги тресе хората по цѣла година, остави за 10—15 дена, послѣ пакъ се явява. Азъ не говоря вече за огромнитѣ далаци и кахектическый изглѣдъ, безъ пароксизми. Казваха защитницитѣ на оризосѣяннето че нѣма статистика която би доказвала че при това послѣднето треската е силна. Азъ ще имъ покажа една малка статистика, за състоянието на 9 пѣшій Пловдивскый полкъ презъ мѣсецитѣ Май, Юний и Юлій т. 1888 год. безъ да влизатъ въ това количество трескавитѣ съдати, които се намиратъ за сега въ Пловдивската гражданска болница.

Май

Юний

Юлій

Лазаретни болни:

intermit: 13. *intermittens* 5. *intermitens* 17
cachex. pal: 4. *cachex. palust.* 1. *cachex. palus.* 3.

Амбулаторни:

intermit. — *intermit.* 200. *intermit.* 881.

Азъ не турямъ тукъ съдатитѣ болни съ *typhus abdominalis*, съ *febris continua* и *febris gastrica*, взимамъ само чиститѣ типове отъ периподическата блатна треска. Въ доста голѣма пропорция болѣятъ и офицеритѣ отъ 9 пѣшния полкъ, тъй щото военното министерство се видя принудено да вдигне полка и да го проводи въ балканитѣ, утрѣ, на 11 Августъ, при всичко че сега времето се расхладява. Количеството на хинина похарченъ отъ 9 пѣшій Пловдивскый полкъ е било: презъ мѣсець Май 282,0 грамма, презъ Юний 360,75, презъ Юлій 1500,25, а всичко почтенната сума отъ 2043,0 грамма! Чп-

тателитѣ виждатъ че най голѣмото количество болни отъ *intermittens* се пада на мѣсець Юлій, както въ същия мѣсець е похарчено най повече хининъ. Жителитѣ знаятъ че най страшнитѣ мѣсеци когато се сѣятъ чалтицитѣ се: Юлій, Августъ и Септемврий, защото тогава върлуватъ трескитѣ. Увѣряватъ още че тугъ «нѣма лоша треска». Азъ нѣмамъ още дълговременна практика въ Пловдивъ, обаче видѣхъ вече единъ смъртенъ случай отъ *intermittens perniciosa algida*.

На миналия 20 Юлій, въ день на св. Илия, надъ вечеръ, викатъ ме да ида при единъ боленъ, бахчеванджия. Дохаждамъ и виждамъ слѣдующата картина: болния, младъ човѣкъ още, помежду 25 и 30 години, лежи прострянъ вънъ. Лицето му въ най висока степенъ на цианоза рѣцетѣ и краката тѣй също студени като ледъ. Пулса и сърдцебиенията едвамъ се осѣщатъ. Очитѣ на болния вдълбани, той едвамъ говори. Окръжающитѣ ми казватъ че той е билъ «още почеренъ» а сега дойде малко на себе си. Распитвамъ какво се е случило съ него и научавамъ слѣдующето: «завчера го втреси, доста силно, но никакво друго осложнение нѣмаше. Вчера бѣше здравъ, цѣлъ день работи на бахчята. Днесъ го втреси 2 пѣтя, при това почна да повръща зелено и да има диарея съ кръвъ. Сега не повръща, нето диарея, но като истина, не може да се стопли, почерня и ослабна съвсѣмъ. Не е ли това класическа картина на *intermittens perniciosa algida*? Кървавитѣ испражнения се обясняватъ съ застояване на кръвта въ съдоветѣ на червата. Азъ видѣхъ болния часа на 7, а къдѣ 8 той вече умрѣ, въ същия коллансъ.

Гастрическитѣ явления при тулашната треска се доста чести, но повръщане и диарея съ кръвъ порѣдки. Азъ имахъ единъ такъвъ боленъ въ моето отдѣление въ гражданската болница. Старшии унтеръ — офицеръ отъ 9 пѣшия Пловдивскій полкъ, отъ музикантската команда, Иосифъ Сотировъ, родомъ отъ Пловдивъ, 20 годишна възраст, лежа въ гражданската болница презъ мѣсець Юлій.

Въ лагерьа го тресе 5 дена наредъ, проводиха го въ око-

околодока, тамъ го остави треската, той си излѣзе. Като дойде въ лагеря повърна го пакъ, втреси го веднажъ и въ времето на пароксизма повръща кръвъ, донесоха го въ гражданската болница, тукъ лежа единъ день, безъ да го тресе, на другия день го втреси, повръща 5 пѣтя съ кръвъ и 3 пѣтя излѣзе повънъ пакъ съ кръвъ. Отъ тогава до излѣзването му нето него втресе, нето е повръщало, нето диарейя е имало.

Бѣхъ любопитна да распитвамъ има ли сега повече треска, както по селата, тъй и въ града. Говорихъ съ селяне, чифликчи, докторе и аптекари, и отъ всичкитѣ получихъ същия отговоръ че трескитѣ силно се уголѣмиха отъ когато се възобнови сѣяннето на ориза, както въ Пловдивския, тъй и въ Пазарджикския обрѣгъ. Особно се разболяватъ дѣцата, които или умиратъ, или вслѣдствие на кахексия не могатъ да се развиватъ както трѣбва, тъй щото ако би се водила у насъ правилна статистика, тогава ние щѣхме да видимъ че треската има влияние върху уголѣмяването на населението. Единъ нашъ познатъ аптекаръ ни увѣри че тази година той е вече продалъ до 10 килограмма хининъ, отъ които най повечето презъ мѣсець Юний и Юлий, а когато не се сѣеше тукъ оризъ той не харчеше повече отъ 4 килограмма на годината, тъй щото много се справедливи онѣзъ наши колеги въ България, които казватъ че ако селянина даже и да печели нѣщо отъ работеннето на ориза и отъ неговата ефтиния — която впрочемъ не съществува — то той тройно повече харчи за купуване на хининъ. Ако ли вземемъ мѣннето на тракийската преса, която, както е прието е изражение на общественото мѣние, то ще видимъ слѣдующето: вѣстникъ «Пловдивъ» отъ 21 Юлий т. г. брой 27 печата безъ всѣкаква забѣлжка, т. е. съчувствува на напечатанното, слѣдующето антрефиле:

«Единъ селенинъ» изъ с. Дервентъ, Хаджи-Елеска околия, ни испраща една дописка отъ която извличаме слѣдующето, върху което обръщаме вниманието на надлѣжното мѣсто:

Край селото ни, на разстояние $1\frac{1}{2}$ километръ къмъ южната страна, лѣжи едно пространство отъ 250 уврата, притѣжание

на Гюмюш-Гердановитѣ наслѣдници отъ г. Пловдивъ. Тая пролѣтъ тѣ прѣобърнаха това мѣсто въ челтици и го насѣха съ оризъ. Отъ това послѣдваха различни болѣсти както между селенитѣ ни така и низъ добитѣкъ ни, даже отъ това има много смъртни случаи. Ако надлѣжнитѣ власти не обърнатъ на това внимание и не се постараятъ за спирането да се сѣе оризъ по тия мѣста, животътъ ни за напредъ ще бѣде мѣченъ и дори невъзможенъ».

Вѣстникъ «Пловдивъ» се намира въ числото на органитѣ, които поддържатъ днешното правителство, обаче и въ опозиционния вѣстникъ «Напредъ» отъ 26 Юний, въ брой 21 намираме една дописка отъ Татаръ-Пазарджикъ, която между друго съобщава така:

«Тукъ изново са отвари пияца на тѣдешний оризъ, чието произвеждане бе спряното, и сега пакъ, по позволене отъ правителството, зафанато. Всичкиѣ комай граждани, освенъ ония които иматъ направо интереси, сѣ противъ неговото произвеждане, защото докарвало разни болести, трески, припадъци; воденицитѣ спирани по три месеца да не работѣхъ, за да отива водата изъ чалтицитѣ; ливадитѣ които сѣ между оризищата, кисняли много подъ водата и са разваляли, и най-сетне, защото оризовото производство е въ рѣцетѣ само на нѣколцина търговци, и при обработването му, работната класа и сиромаситѣ нищо са не ползоватъ. Освенъ тия, оризътъ, до каквато цена излиза сега, 3 $\frac{1}{2}$ гр. оката, сир. комай еднаква съ тая на чуждитѣ оризи, ако и да е по-добъръ отъ тѣхъ, не ще можалъ да конкурира въ нашата държава съ външнитѣ оризи, а камо ли и да са изнася вънъ въ Сърбия, Романия, Турция и другаде, при тамкашнитѣ тѣй голѣми защитителни мита и да устои на конкуренцията. Печалбата на държавата била фиктивна, разсѣждаватъ по-нататѣкъ компететни тукъ лица, едно, защото толкова граждани са разболяватъ и мрѣтъ отъ това произвеждане на ориза, поради блатата, и друго, защото всичкото туй пространство, ако са посѣяше съ пшеница, щило да даде още по-добъръ прихотъ на държавата. Туй чухъ отъ частни и, вижда ми са, свѣдущи лица. Инакъ говорѣхъ официалнитѣ.»

Отъ в. „Свобода“ брой 185, 9 Августъ 1888 г. заемаме слѣдующето:

Господине редакторе,

Отъ една година на самъ, българското правителство се е захванало съ изучаването въпросътъ за оризосѣяннето, и както се кара работата, намъ се чини, поне отъ научна точка на зрѣние, че отива малко бързичко; а това не съответствова на истинскитѣ методи на изслѣдванія по таква важни прѣдмѣти, каквито сж врѣдитѣ за общественото здравие отъ чалтицитѣ. Ако да имаше урѣдена статистика, много лѣкари, на които наблюденията да служатъ за документъ, бихме разумели така да се кара бързо, нъ работата стои съвсѣмъ другояче. Назначава се една комисія отъ *специалистообразни лица*, която, като размишлява тука нѣколко врѣме, доволно на далечъ отъ чалтицитѣ, опжти се най послѣ на самитѣ мѣста да види злото при коренътъ му. Слѣдъ като распита и събра всичкитѣ *позитивни* данни и статистики отъ околнитѣ жители, особено отъ селянитѣ работящи тия чалтъци, които отдаватъ всѣко разболѣване на Бога, че *«отъ Бога дошло,»* че *така било* писано,» и слѣдъ като взе всичкитѣ данни отъ окръжний лѣкарь на мѣстото, който едвамъ що е пристигналъ тамъ слѣдъ нѣкое размѣстванне или новоназначенне, е ималъ достатъчно врѣме за да не знае нищо по въпросътъ, завърна се почитаемата комисія, и се замълче всичкий въпросъ; когато, напротивъ, трѣбаше да се раздрънба малко за освѣтление на публиката. За всѣко свѣденне, можехме да четемъ единъ пѣтъ въ в. «Свобода», че председателя на тая комисія, като приглѣдалъ и изучилъ все и вся въ двѣ-три седмици, одобрилъ всичко и готвялъ вече поскоро да издаде едно *ръководство за оризосѣяннето!*

При всичко, че обогатяването на българската книжнина съ научни трудове на крайно много радва, обаче не можемъ да не се чюдимъ, като си припомнимъ че ролята на единъ игиенистъ медикъ, е, прѣди всичко, запазването на здравето и

да посочва и отстранява всѣко зло, което може да го поврѣди; и вмѣсто да видимъ, че чалтъцитѣ сѣ врѣдни, да издаде едно Агрономико-Ботаническо съчинение! Вѣроятно, ролята е манкирана! Нѣ да не бързаме, имаме врѣме всичко да видимъ.

На всждѹ по Европа, освѣнъ въ Италия, унищожиха чалтъцитѣ, като врѣдни, а ний търсимъ да ги узаконимъ окончателно, когато едвамъ започватъ.

Даже и въ самата Италия чалтицитѣ сѣ отдавна осждени, и биха ги прѣмахнали, ако да нѣмаше да оставятъ празнини и безъ хлѣбъ толкова работни рѣцѣ; ако да нѣмаше да се обесщетяватъ толкова голѣми интереси ангажирани отъ дълго врѣте, и които не можѣтъ така лесно да се разрѣшѣтъ. Нѣ всичкиѣ мѣрки сѣ взети да не се увеличаватъ вече чалтъцитѣ, и налагатъ разни прѣпятствия за да се намаляватъ постѣпенно. Единжъ като едно зло се приеме за нужно и се търпи, то не може да се кара друго яче, освѣнъ като се правятъ всичкиѣ подобрения за намаляване на врѣдата отъ него; и въ Италия за това и съчиненията по врѣдителното влияние на чалтъцитѣ прѣзобилуваѣтъ. Всичкиѣ мѣрки и способи за прѣдпазване прѣпорѣчани срѣщо чалтицитѣ, както и всевъзможниѣ обѣщания на разниѣ търговски камари и на култиваториѣ за подобрене на оризеѣяннето, не сѣ докарали до сега никакво измѣнение въ по-добро. И игиениститѣ, разумава се, сѣ принудени да списватъ разни прѣдупазителни мѣрки, отъ нѣмаѣ бждѣ, *sans croire que c'est arrivé*, когато най доброто срѣдство е искоренението на злото, и всичко се свършва.

Ний обичаме да вѣрваме, че нашата почитаема коммисия по чалтицитѣ е имала прѣдъ видъ всичкиѣ италиански изслѣдвания, когато се е занимавала съ тоя въпросъ; нѣ подобни работи зависѣтъ повече отъ лицето, което трѣбва да укаже на злото; и когато то само одобрява, и за хатѣра на ботаниката, заразява съвършено игиената, какво остава на лица не специалисти по въпросѣтъ! Ний мислимъ, че коммисията най-напрѣдъ трѣбваше да иде да изучи въпросѣтъ въ самата Италия, и като има единъжъ на рѣка, всичко дебанти-

рано по тоя прѣдмѣтъ, да дойдеше да го изслѣдва и у насъ съ направено ясно понятие. И види се, че коммисията, като не доволна отъ своитѣ изслѣдвания по чалтицитѣ у насъ, намѣри за добро да иде сега и въ Италия; и както се научаваме, щелъ вече да отпътува единъ *медико-ботанистъ* самъ за да попълни своитѣ наблюдения и изслѣдвания. И тогава вече, като приложимъ игненическитѣ мъркм около злото, работницитѣ и селата около чалтъцитѣ ще цѣвнатъ отъ здравие, когато още не сме въ състояние да направимъ никакво игненическо подобрене въ самитѣ на най-първи градове даже!

Ний знаемъ, че упазването на общественото здравие подпада въ грижитѣ на правителството, и за това се правятъ тия изслѣдвания, за да се узнае до колко сж дѣйствиелни оплакванията отъ чалтицитѣ; нъ мислимъ, че нѣма да съберкаме, ако кажемъ, споредъ нашето скромно *околийско мнѣние*, че всѣга пара дадена за здравнето припаси 30 и повече други; и че не трѣба да се щади нищо за общественото здравие, което, отъ своя страна, стократно ще псплаща на държавата. Ако е работата да се прѣхранватъ нѣколко работници, съ кржгообрацението на 10,000 лири както пскатъ да кажѣтъ *чалтинофилитѣ*, и да се спечелятъ до 100,000—150,000, въ замѣна съ опустошаванieto на два—три окржга, то е друга работа. Нъ ний сме убѣдени, че доклѣ е врѣме, трѣбва да му мислимъ, защото послѣ ще бжде трудно невъзможно да ги махнемъ, даже и когато всички заревемъ противъ тѣхъ. Съ въпроси отъ толкозъ голѣма важностъ трѣбва да се отиясаме по внимателно, и мнението на единъ само специалистъ не е достатъчно. Ний прѣдполагаме че медицинскитѣ свѣтъ и гражданското медицинско управление нѣма да оставятъ безъ сериозно обмисляване и всестранно изучаване и провѣряване изслѣдванията на тая коммисия. Пнакъ не можемъ да разумѣемъ задачата на подобно висше учрѣждение, което е натоварено съ интереситѣ на общественото здравие; и отпослѣ ний нѣма да се червимъ ни най малко когато се говори и въ България нѣма доктори. Ний си изпълняваме длъжността къмъ обществото като си псказ-

вамѣ мнѣнието си, а да му мислятъ тѣ отпослѣ. Лѣкарьтъ трѣбва да си бѣде лѣкарь, и като такъвъ, ще свършимъ съдумитѣ на Д-ръ Виварелли: „чалтицитѣ произвождатъ двѣ пѣща: кога добръ, кога лошъ берекетъ, нѣ всекога тѣжки и зли трѣски.“

Чишнегирево.

Единъ окол. лѣкарь.

Ние не вѣрваме че и тази година правителството ще съдобие нѣкоя статистика по разболяването на населението отъ треска въ Пловдивския и Татаръ-пазарджийския окръгъ, като имаме предъ очитѣ напр. такъвъ факта че Пловдивския окръженъ лѣкарь презъ Юлий и Августъ, т. е. именно по онова време когато трѣбва да събира статистически данни, се намира въ отпускъ. Тѣй щото и пдуцето народното събрание може да рѣши този въпросъ, безъ да се основава на нѣкакви данни и факти, а само по симпатии Ние имаме случай да видимъ чалтицитѣ, тѣ се съвършенно чужди отъ грижата за какавато и да е игиеническа мѣрка и се намиратъ само подъ надзора на чалтикчиитѣ. Но съ тази бѣлѣжка ние никакъ не искаме да укоряваме, били окръжнитѣ управители, било другитѣ власти, че нѣматъ надзоръ за чалтицитѣ. Окрѣжнитѣ власти тѣй се затрупани съ работа по другитѣ клонове на управлението, щото бихме сторили голѣмъ грѣхъ, ако искахме отъ тѣхъ да станатъ още и надзиратели надъ чалтицитѣ, които изискватъ специаленъ надзоръ, подчиненъ на гражданското медицинско управление, освѣнъ административния надзоръ.

Намъ ни останаха още 2 мѣсяца, Августъ и Септемврий, за да наблюдаваме надъ влиянието на чалтицитѣ върху здравето на населението. Тогава ние можемъ да допълнимъ онова което съобщихме по този интересенъ въпросъ. Въ също време би било желателно щото и нашитѣ почитаеми колеги да обърнатъ вниманието върху този важенъ за населението въпросъ и би исказали своето мнѣние основано на положителни данни.

Пловдивъ 11 Августъ 1888 г.

Д-ръ А. Головина.

ПРОТОКОЛЪ № 4.

Засѣданіе на 29 Августъ 1888 год.

Присѣтствуваха Господа Докторитѣ: Пюскюллиевъ, Б. Валинда, Я. Валинда, Петровъ, Христовъ, Явонуло, Пападопуло и Ивановъ и почетний членъ на Дружеството Господинъ М. Колони.

Прочете се протокола на миналото засѣданіе отъ 20 Августъ н. г. и се утвърди.

Дружеството избра Господина Д-ра Ив. Михаловъ, Софійскій грѣ. лѣкаръ съ пълно вишегласие за свой членъ прѣдложенъ за такъвъ въ миналото засѣданіе. —

Предсѣдателя Г-нъ Д-ръ Пюскюллиевъ прочете едно писмо пратено отъ I. P. Rorr изъ Виена до редакцията на „Медицинско Списание“, въ което той иска да се напечата едно негово обявление за пѣбакви отъ него приготвени сапуни и други, и пита колко ще струва това обявление. —

Дружеството слѣдъ едно кратко разискваніе рѣши: да се отговори на Г-на Rorr че неговото обявление не може да се печата въ Медицинско Списание, защото вѣстника нѣма четвърта страница за обявления и за това пѣма и никакви такии опредѣлени за обявления. —

Г-нъ Д-ръ Пюскюллиевъ като направи единъ кратъкъ анализъ на реферата на Г-жа Д-ръ Головина четенъ въ засѣданіето на Дружеството отъ 20 того, каза че главната цѣль на дневното засѣданіе е да се разисква върху въпроса за сѣеніето на ориза въ Южна България за което пише Г-жа Д-ръ Головина. Този въпросъ е на дневния редъ и съ него се занимава и правителството и пресата. Реферата на Г-жа Головина вече зе да се печата въ Медицинско Списание.

Въ в. „Медицински Приглѣдъ“ сжщо е почната да се печати една статия писана отъ Г-на Д-ра Михалова, по този въпросъ.

Въ нея автора сжщо доказва вредителността на чалтицитѣ. Вървамъ Господа че гласа който ще издадемъ днесъ,

тукъ да има доста голѣма тежестъ въ разрѣшеннето на въпроса, защото е гласъ на едно медицинско дружество съставено отъ лица компетентни, лѣкари, които живо се занимаватъ съ игнената на отечеството си. —

Г-нъ Колони казва че много чюдно му се вижда какъ Д-ръ Антоиадисъ, единъ Докторъ на Медицината, да може да поддържа сѣеннето на ориза, когато е доказано че то докарва треска. Този докторъ казва че на вредъ на свѣта има треска, но тогава ще попитамъ азъ, трѣбва ли и ние да се мъчимъ да преобърнемъ нашитѣ прекрасни полета и ливади въ пространни блата и тѣй да си докараме треска? Защитниците на чалтицитѣ казватъ че Правителството щѣло да има отъ сѣеннето на ориза единъ годишенъ приходъ отъ 60,000 лева; но нека се попитаме че ако на мѣсто оризъ се сѣеше друго нѣщо не можаше ли да се добие сжщия приходъ? Ами здравнето на насѣленнето не е ли пари? Отъ економическа точка на зрѣние резултата отъ сѣеннето на ориза ще бжде слѣдующий: може да не даваме вече на чужденцитѣ пари за оризъ, но пакъ тогава ще купуваме отъ тѣхъ съ килограми хининъ за да си лѣкуваме болнитѣ. — Азъ, Господа, предпочитамъ да купуваме ориза отъ колкото хинина. Най послѣ ще Ви кажа, Господа, че азъ сжмъ противъ ориза. — На насъ Българитѣ не ни е своятвено, както на Индийцитѣ и пр. да се хранимъ съ оризъ; ние ориза трѣбва да го замѣстимъ съ нашия булгуръ, който е много по хранителенъ. — Защитниците на сѣеннето на ориза казватъ че у насъ е нѣмало статистика която да докаже че то произвѣжда трески. Това е лесно за доказване, нека сега като се сѣе оризъ да се направи една статистика за болѣститѣ въ мѣстата гдѣто има чалтици и послѣ да се закринятъ чалтицитѣ и да се направи друга статистика. —

Д-ръ Петровичъ казва, че не може да се съгласи съ това послѣдното мнѣние на г-на Колони. — Ние трѣбва да вземемъ примѣръ отъ онѣзи страни гдѣто се сѣе оризъ и гдѣто ученитѣ игнености и други сж правила пчисленния и сж видѣли лошото влияние на чалтицитѣ върху здравнето на насѣленнето,

Ние ще съгрѣшимъ прочее много, ако изложимъ населението на такава опасностъ и да стоимъ да бромъ колко души ще се разболѣятъ и колко ще умрѣтъ въ една година отъ влиянието на челтицитѣ. — Азъ, Господа, съмъ ходилъ въ Пловдивско и познавамъ нѣкои мѣста гдѣто се сѣе оризъ. — За да може да се сѣе оризъ трѣбва мѣстото да е добръ залѣно съ вода, сирѣчь трѣбва да се образува единъ видъ блато. — Това искусствено блато презъ времето на горѣщенитѣ издава испарения вредни на здравето, каквито сѣ испаренията на всѣко блато. Азъ не съмъ микрографъ и не зная ако е пзнамеренъ нѣкой микрообъ който се развива въ челтицитѣ и ако той е сѣщиятъ както онѣй на блатата. — За да залѣятъ челтицитѣ си хората въ Южна България отбиватъ отъ водата на Марица. Тѣзи рѣка обаче и безъ това прилича въ много мѣста на блато. — Нейното корито нѣма достаточна наклонностъ, за това водата ѝ тече много полена. — Има мѣста гдѣто рѣката е широка до 30—40 метра, а е много плитка и можешъ да я преганишъ. Освѣтъ това наоколо рѣката на много мѣста се виждатъ лѣтно време множество логви. Азъ вѣрвамъ че въ тѣзи мѣста самата рѣка съ нейнитѣ логви произвежда трески особено презъ времената на горѣщенитѣ. — (Д-ръ Пюскюльневъ прибави: Това може да обясни думитѣ на д-ра Антониадисъ, които казва, че и безъ да се сѣе оризъ въ Пловдивско пакъ ще има трески.)

Слѣдователно на мѣсто да откриваме нови блата, по добръ ще бжде да се уравни течението на рѣката Марица, ако искаме съвършено да нечезнатъ трески. — Както виждате, Господа, азъ съмъ противъ челтицитѣ. На мѣсто да исчисляваме колко хора ще се разболѣятъ и колко ще умрѣтъ отъ тѣхъ, по добръ е да се нечисли колко оризъ влиза въ храната на населението и тогава ще се докаже че ориза не е една важна храна за насъ.

Д-ръ Ивановъ казва че ако разгърне чловѣкъ каква и да е пиена или медицинскій речникъ ще намѣри че челтицитѣ сѣ описани въ числото на разнитѣ видове блата. — Ще види че тѣ произвеждатъ сѣщитѣ трески както и блатата, че на-

селенето въ такива мѣста е слабо, посърнало, не живѣе много, на рѣдко нѣкой преминава 40-годишна възраст, хората на тѣзи мѣста преждевременно изглѣждатъ стари, у тѣхъ коремнитѣ органи се подуватъ и пр. Всичкитѣ игненисти се съгласяватъ че челтицитѣ сѣк едни отъ най вреднитѣ за здравето мѣста. — Нѣкои си дѣйствително казватъ, че въ Индия челтицитѣ не били толкова вредни защото тамъ се практикувала една особена система на пригация. — Челтицитѣ сѣк държали наводнени до като растението захване да цвѣти, тогава водата се оставала да истече и послѣ когато зърното се образувало челтицитѣ отново се наводнявали, а слѣдъ нѣколко време водата пакъ се пушала да истича. — Каквато и да бѣде обаче системата на пригацията, въ челтицитѣ постоянно се намира вода, която не е възможно да не издава вредителни испарения. — Игнениститѣ допущатъ да се сѣе оризъ само въ мѣста не населени, както сѣк французскитѣ ланди и други мѣста гдѣто не може да се произвежда друго; но и тамъ работницитѣ сѣк изложени на сѣщата опасностъ. Ние въ България за щастие нѣмаме такива ланди и мисля че никой отъ насъ не би желалъ да обърнемъ нашитѣ плодородни полета на пустини.

Д-ръ Петровичъ прибавя че ние не можемъ да земемъ за примѣръ Индия, която е огнище на най лошитѣ епидемии. —

Г-нъ Колони казва, англичанитѣ сѣятъ оръ за въ Индия, защото не ги боли нищо за индийцитѣ както правятъ и французитѣ въ Алжиръ. Но защо французитѣ отбѣгватъ да сѣятъ оризъ въ Франция?

Д-ръ Пюскюланевъ прибави: говори се че трѣбало да се зематъ извѣстни мѣрки за да се избѣгнатъ вредитѣ, като опредѣление на растоянието два километра, канализация и прочее. Но всичкитѣ тия мѣрки се празни думи, защото щомъ се направи канализация то значи да нѣма блато и слѣдователно не ще може ориза да расте, защото нѣма съмнѣние че за да може да расте ориза трѣбва корена му да бѣде въ блатиста почва, а пакъ даването само свободно течение на водата сѣк не може да бѣде, защото е извѣстно че ориза за да расте, трѣбва водата съ която го наводнява да бѣде претварена съ гниющии органически вещества, които му съставляватъ торъ.

Д-ръ Янопуло каза колкото за растоянието ние имаме примѣръ предъ очитѣ си, Варненското блато, което ако и да е на растояние отъ града но при все това трескитѣ въ града пзобилватъ.

Д-ръ Христовъ казва че не може да си обясни какъ единъ лѣкаръ може да говори противъ началата на игнената. Една отъ най главнитѣ длѣжности на лѣкаря е да се старее за по добреннето игненическитѣ условия на страната и слѣдователно въ вспчкитѣ случаи дѣто е повиканъ лѣкаря, той трѣба най много да настоява за подобреннето на игненическитѣ условия.

Д-ръ Петровицъ казва че по настоящемъ единъ нашъ колега се намира въ странство за изучаването въпроса по сѣяннето на ориза отъ игненическа точка зрѣние. Може би той ще освѣтли въпроса като донесе статистически данни.

Д-ръ Пюскюллиевъ казва че до колкото той е узналъ този нашъ колега е вече обиколилъ мѣстата въ България дѣто се сѣе оризъ, и се готвилъ да печати една брошюра за какъ да се сѣе оризъ, и кои сѣ насѣжкомитѣ, които го повреждатъ. А не е извѣстно още какво е неговото мнѣние отъ игненическа страна на въпроса.

Д-ръ Петровицъ предлага отъ страна на Дружеството да се поблагодари на г-жа д-ръ А. Головина, за труда който е положила да изучи тоя въпросъ и да се помоли да продължава своитѣ изслѣдвания като събере данни и отъ г-да колежитѣ, които още отъ турско време практикуватъ медицината въ Пловдивско.

Слѣдъ тѣзи разисквания се формулира и прие едногласно слѣдующето заключение: оризосѣението е вредително за здравето не само на работницитѣ, но и на цѣлото население около чалницитѣ. Ако се позволи то само отдѣлни личности ще има да се ползуютъ, споредъ както е распределението на земитѣ, а изобщо насѣлението ще губи не само отъ къмъ здравето си но и материално, тъй като болния човѣкъ не може да работи и да бѣде полезенъ както за себе си тъй и за обществото. Доказано е вече че насѣлението на блатиститѣ мѣста бива слабо и тѣлесно и умствено и че слѣдующитѣ поколения постепенно дегенериратъ. Слѣдователно самото правителството, което иска да запази интереситѣ на страната трѣбва да препятствува на въвеждането на такава една опасна индустрия.

И най сѣтнѣ за насъ българитѣ ориза не съставлява една сжществена храна.